

prof. dr hab. Czesław Osekowski
Instytut Historii
Uniwersytetu Zielonogórskiego

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr. Jakuba Józefiaka pt. *Weryfikacja narodowościowa w Wielkopolsce w latach 1945-1950*, maszynopis, ss. 257.

1. Uwagi ogólne.

Podjęcie przez mgr. Jakuba Józefiaka badań nad weryfikacją narodowościową w Wielkopolsce w latach 1945-1950 uważam za właściwe, jest to zwarty problem badawczy, interesujący z naukowego i poznawczego punktu widzenia. Autor w poprawny sposób uzasadnił wybór tematu rozprawy a postawione tezy badawcze rozwinął w kolejnych rozdziałach. W efekcie stworzył obraz przebiegu, a w niektórych zagadnieniach także następstw, weryfikacji narodowościowej w Wielkopolsce po II wojnie światowej, dotyczy to zwłaszcza siedmiu powiatów (leszczyńskiego, wągrowieckiego, szamotulskiego, międzychodzkiego, kościańskiego, wolsztyńskiego i średzkiego). Inną już sprawą jest na ile wyczerpał podjęty problem badawczy i co praca wnosi nowego do dotychczasowego stanu badań. Autor próbował przy tym wydobyć specyfikę prowadzonej przez polskie władze weryfikacji narodowościowej w Wielkopolsce w pierwszych kilku powojennych latach. Swoimi badaniami objął – jak sam wskazuje we wstępie rozprawy - województwo poznańskie w granicach ustalonych z dniem 22 sierpnia 1944 r. Nie objął badaniami pomieckich powiatów włączonych do województwa poznańskiego z dniem 25 września 1945 r. (były to pomieckie powiaty: pilski, trzaniecki, gorzowski, gubiński, krośnieński, międzyrzecki, babimojski, skwierzyński, rzepiński, strzelecki, sulęciński, sulechowsko-świebodziński, wschowski i zielonogórski). Powiaty te (poza powiatem pilskim, do którego w 1946 r. został włączony powiat trzaniecki) po reformie administracji w 1950 r. włączono do nowo utworzonego województwa zielonogórskiego. Badaniami nie objął też powiatów znińskiego i mogileńskiego, które w tym samym roku zostały wyłączone z województwa poznańskiego i włączone do województwa bydgoskiego. Autor chciał swoimi badaniami objąć wyłącznie Wielkopolskę, nie zaś województwo poznańskie powiększone o pomieckie powiaty (nazwane wówczas Ziemią Lubuską) co w gruncie rzeczy nieco zaciemniło terytorialny obszar podjętych badań. Trochę to zagmatwane chociaż uważam, że miał do tego prawo i nie uznaję takiego podejścia do problemu za błąd, ale za poszukiwanie indywidualnej (autorskiej) koncepcji badania problemu sformułowanego w tytule rozprawy w odniesieniu do historycznej Wielkopolski. Będę prosić Doktoranta o ponowne odniesienie się do tego problemu w czasie obrony rozprawy doktorskiej. Szkoda, że nie objął swoimi badaniami weryfikacji narodowościowej w pomieckich powiatach. Mogłoby to dać ciekawy a być może, że zupełnie nowy materiał obrazujący podobieństwa i różnice w podejściu polskich władz do weryfikacji w historycznie polskich i pomieckich powiatach powojennego, powiększonego w 1945 r. województwa poznańskiego.

Badania nad migracjami ludności i procesami społecznymi w Polsce po II wojnie światowej, w tym także w Wielkopolsce, realizowane po zniesieniu cenzury i otwarciu archiwów w 1989 r. wniosły do historiografii sporo nowych informacji i interpretacji. Dotyczy to także problemu weryfikacji narodowościowej. Był to temat podejmowany przez historyków z wielu ośrodków akademickich w Polsce. Uważam jednak, że jak dotąd nie został jeszcze wyczerpany, chociaż szereg zagadnień z tego obszaru doczekało się pogłębionych analiz już bez jakichkolwiek ograniczeń. Zamierzeniem Doktoranta było zbadanie i opisanie weryfikacji narodowościowej w Wielkopolsce po II wojnie światowej przeprowadzonej przez polskie władze w oparciu o regulacje prawne i ocenę lojalności ludzi wobec państwa w latach okupacji. W odróżnieniu od dotychczas znanych mi prac na ten temat mgr Jakub Józefiak zajął się problemem w miarę kompleksowo i zbadał weryfikację narodowościową w Wielkopolsce szczegółowo i wieloaspektowo. Praca ma twórczy charakter i chociaż większość tez i ocen Doktoranta jest podobnych do ustaleń innych badaczy tego zagadnienia, wiele jest nowych, poszerzonych i odmiennych. Temat rozprawy został sformułowany poprawnie, stanowi problem badawczy odpowiadający wymogom pracy doktorskiej, jest dobrze określony pod względem merytorycznym. Oczywiście można dyskutować czy Doktorant dostrzegł i zbadał wszystkie problemy związane z weryfikacją narodowościową w Wielkopolsce i towarzyszące im pozytywne oraz negatywne działania władz. Tak na pewno nie jest, ale z całą pewnością przedstawił najważniejsze prawne, polityczne i społeczne uwarunkowania weryfikacji narodowościowej, jej efekty, omówił działalność odpowiedzialnych za weryfikację instytucji i urzędów oraz sposób ich działania. Podjął także próbę interpretacji takich pojęć jak naród i nacjonalizm, ale tu nie do końca poradził sobie z problemem (będzie jeszcze o tym mowa w dalszej części recenzji). Praca napisana jest poprawnym językiem, chociaż Autor nie ustrzegł się szeregu potknięć stylistycznych i gramatycznych. Nie stosowałbym np. skrótu zaproponowanego przez Doktoranta w odniesieniu do II wojny światowej: „II WŚ”. Sformułowane we wstępie do pracy tezy badawcze są trafne oraz odpowiednio rozwinięte i udokumentowane w jej treści.

2. Struktura pracy.

Praca składa się z pięciu rozdziałów: Narodziny nowoczesnych narodów i pojęcia nacjonalizmu. Uwarunkowania geopolityczne wysiedleń po II WŚ (rozdział I), Ludność niemiecka w Polsce w latach 1945-1950 (II), Obywatelstwo (III), Przebieg procesu pozbawiania obywatelstwa (IV), Przestanki pozbawiania obywatelstwa (V). Praca zawiera też 14 dokumentów źródłowych dotyczących podjętego przez Doktoranta problemu badawczego. Praca nie jest obszerna z czego nie czynię zarzutu, ale niektóre podjęte zagadnienia potraktowane zostały w skrótowy, żeby nie określić w lakoniczny sposób (będzie jeszcze o tym mowa dalej). Struktura pracy jest poprawna, chociaż można było skonstruować ją nieco precyzyjniej, głównie poprzez trochę inne niż ma to miejsce w rozprawie pogrupowanie badanych zagadnień. Np. w rozdziale II można było najpierw zająć się sytuacją prawną Niemców w Polsce po II wojnie światowej a dopiero później kwestią ich

liczby, rozmieszczenia i stosunkiem Polaków do niemieckich sąsiadów. Uważam też, że w rozprawie jest za dużo cytatów.

3. Źródła.

Mgr Jakub Józefiak właściwie a zarazem krytycznie wykorzystał polską literaturę przedmiotu, przeprowadził też niezbędną kwerendę archiwalną, w tym wykorzystał dokumenty dotyczące badanego problemu zgromadzone w Archiwum Akt Nowych w Warszawie oraz w archiwach państwowych w Poznaniu, Kaliszu, Lesznie, Gnieźnie, Koninie i Pile. Wykorzystał akty prawne, publicystykę, enuncjacje prasowe, rezolucje programowe i druki ulotne. Ważną grupę źródeł stanowiły zbiory dokumentów, w tym zwłaszcza źródła urzędowe i źródła statystyczne. Mgr Jakub Józefiak wprowadził do obiegu naukowego i poddał analizie nowe, nieznane dotychczas informacje dotyczące weryfikacji narodowościowej w Wielkopolsce w latach 1945-1950. Stanowi to Jego indywidualne osiągnięcie i jest wkładem do badań nad najnowszą historią Polski, w tym zwłaszcza Wielkopolski. Uważam, że Doktorant wykorzystał źródła reprezentatywne, niezbędne i wystarczające do napisania recenzowanej rozprawy.

4. Problemy szczegółowe.

Pierwszy rozdział rozprawy – jak pisze we wstępie Doktorant - zwiera „...opis narodzin nowoczesnego rozumienia narodów, powstanie ideologii nacjonalizmu, propozycje rozwiązania problemu niemieckiego po II WŚ oraz uwarunkowania geopolityczne, które doprowadziły do sytuacji, w której setki tysięcy obywateli polskich narodowości niemieckiej wysiedlono z Polski.” Ma rację, że najważniejsze państwa koalicji antyhitlerowskiej już w latach II wojny światowej i bezpośrednio po jej zakończeniu dążyły do ustalenia i narzucenia Niemcom niespotykanych dotąd restrykcji za wywołanie i skutki wojny oraz ludobójstwo, które miały zapewnić trwałą międzynarodowy pokój, dać satysfakcję i zadośćuczynienie napadniętym i okupowanym przez III Rzeszę państwom oraz pozbawić Niemcy militarne znaczenia m.in. poprzez demilitaryzację, podział na strefy okupacyjne i kontrolę ich gospodarki. Z polskiego punktu widzenia kluczowe były odpowiedzialność Niemiec za ludobójstwo, odszkodowania wojenne i kwestie terytorialne. Doktorant ma rację, że najważniejsze w tym względzie ustalenia zapadły w gremiach międzynarodowych podczas konferencji w Teheranie, Jałcie i Poczdamie, a Polska miała jedynie niewielki wpływ na podejmowane tam decyzje. To alianci zdecydowali, że ponemieckie ziemie na wschód od Odry i Nysy łużyckiej zostaną przekazane Polsce, a mieszkająca tam ludność niemiecka zostanie wysiedlona do stref okupacyjnych w Niemczech, ale zgodzili się też na przejęcie przez ZSRR polskich Kresów Wschodnich. Władzom polskim pozostawiona została organizacja i realizacja wysiedlenia Niemców z Polski. Częścią tej strategii miała być weryfikacja narodowościowa, przeprowadzeniem której miały zająć się polskie władze.

Sporo stron tej części rozprawy zajęły rozważania Doktoranta na temat narodu i nacjonalizmu co w gruncie rzeczy w kontekście podjętego tematu badawczego jest zasadne.

Są to pobieżne dywagacje teoretyczne, jednak powszechnie znane i funkcjonujące w nauce od dawna, dodatkowo jeszcze ograniczone do niewielkiej grupy badających ten problem osób. Dodam jednak, że wnioski ogólne Autora dotyczące rozumienia narodu i nacjonalizmu są poprawne. Właściwe są też wymienione czynniki warunkujące to czy określona grupa etniczna może zostać uznana za mniejszość narodową w danym państwie. Konsekwencją rozważań nad narodem i nacjonalizmem było zajęcie się przez mgr. Jakuba Józefiaka uwarunkowaniami przesiedleń ludności w Europie po II wojnie światowej, przy czym skupił się głównie na ludności niemieckiej. Zbędne i niepełne, jest przedstawienie sytuacji w tym względzie po I wojnie światowej. W sumie jednak Doktorant poprawnie przedstawił decyzje przywódców Stanów Zjednoczonych, ZSRR i Wielkiej Brytanii dotyczące powojennych zmian granic w Europie i przesiedleń ludności niemieckiej podjęte w Teheranie, Jałcie i Poczdamie.

Drugi rozdział rozprawy dotyczy sytuacji ludności niemieckiej w Polsce w latach 1945-1950. Zamiarem Doktoranta było przedstawienie polityki państwa polskiego wobec Niemców pozostających w Polsce po zakończeniu wojny. Starał się zbadać i opisać jak najwięcej zagadnień związanych z praktyczną realizacją tej polityki w różnych obszarach życia, ale nie zdecydował się na jednoznaczne usytuowanie problemu w odniesieniu do obszaru określonego w tytule rozprawy tj. do Wielkopolski. Podane dane statystyczne dotyczą całej Polski, pomniejszych ziem przekazanych Polsce przez aliantów (w tym Ziemi Lubuskiej) oraz województwa poznańskiego w pierwszych powojennych granicach i po ich powiększeniu o pomniejszych powiaty. Nie byłoby to złe bo opisanie badanego problemu musi odbywać się z uwzględnieniem szerszego tła, ale trzeba zachować odpowiednie proporcje. Należało w tym bardziej jednoznacznie podać dane dotyczące Wielkopolski.

Doktorant ma rację, że z rozwiązaniem kwestii ludnościowej w powojennej Polsce wiązało się wysiedlenie z pomniejszych ziem na wschód od Odry i Nisy Łużyckiej niemieckiej ludności cywilnej. To jednak nie jedyny problem związany z tym zagadnieniem bowiem wysiedlenie Niemców odbywało się w kilku etapach i w różnych okolicznościach prawnych. W pierwszym etapie, przypadającym jeszcze na czas przed konferencją w Poczdamie, wysiedlono głównie z przygranicznych powiatów około 500 tys. Niemców. W historiografii niemieckiej i częściowo w polskiej etap ten określany jest jako wypędzenie. Ma to swoje uzasadnienie, głównie z tego powodu, że nie było jeszcze w tym czasie ostatecznych międzynarodowych decyzji odnośnie pokonanych Niemiec, w tym dotyczących terytorium III Rzeszy i niemieckiej ludności cywilnej znajdującej się w innych państwach. Wysiedlenia przed poczdamskie przeprowadziło polskie wojsko w czerwcu i lipcu 1945 r. Najpierw sporządzano spisy Niemców, następnie starano się jak najprędzej przenieść ich na zachodni brzeg Odry i Nisy Łużyckiej, a tam pozostawiano własnemu losowi. Decyzję o wypędzeniu podjęły władze polskie po uzgodnieniach z wojskowymi władzami sowieckimi. Ten etap wypędzenia ludności niemieckiej nie był uregulowany międzynarodowym prawem, odbywał się w sposób chaotyczny i pośpieszny, z użyciem przemocy. Ludności niemieckiej nie pozwolono zabrać dobytku, a nawet większych bagaży podręcznych. Po drodze Niemców wielokrotnie kontrolowano i obrabowywano z najdrobniejszych nawet przedmiotów. Wypędzenie

ludności niemieckiej w czerwcu i lipcu 1945 r. wiązało się z planami osiedlenia w przygranicznych powiatach wzdłuż Odry i Nysy Łużyckiej demobilizowanych żołnierzy z różnych formacji Wojska Polskiego i ich rodzin. Mieli oni tworzyć zbiorowość gotową do pierwszego przeciwstawienia się ewentualnemu ponownemu zagrożeniu ze strony Niemiec, ponadto pierwszeństwo w osiedleniu się w wyznaczonych poniemieckich powiatach miało być dla nich nagrodą za uczestnictwo w wojnie z Niemcami.

Podawane przez Doktoranta dane dotyczące liczby Niemców wysiedlonych z Polski do stref okupacyjnych w Niemczech są na ogół poprawne. Od sierpnia do końca grudnia 1945 r., a więc już po konferencji w Poczdamie, z poniemieckich ziem na wschód od Odry i Nysy Łużyckiej wysiedlono 530 tys. Niemców. W 1946 r. wysiedlono z Polski nieco ponad 1 mln 668 tys. Niemców, w 1947 r. dalszych 502 tys., w latach 1948-1950 wysiedlono łącznie 140 tys. Niemców. W sumie w latach 1945-1950 wysiedlono z Polski około 3 mln 200 tys. Niemców. Mgr Jakub Józefiak zbadał i opisał też praktyczny wymiar polityki państwa polskiego wobec ludności niemieckiej po zakończeniu II wojny światowej. Problem potraktował skrótowo i nieco szerzej w aspekcie ogólnopolskim niż lokalnym tj. w odniesieniu do Wielkopolski. Przedstawił restrykcje zastosowane przez polskie władze wobec Niemców, zmuszenie ich do wykonywania obowiązkowej pracy i ograniczenie swobody przemieszczania się.

W trzecim rozdziale rozprawy Doktorant podjął próbę zdefiniowania obywatelstwa, przedstawił okoliczności jego nabywania i utraty w polskim systemie prawnym w latach 1945-1950. Scharakteryzował także politykę niemieckich władz podczas wpisów na niemiecką listę narodowościową. Uważam, że jego wywody w tych kwestiach są poprawne i wystarczające na potrzeby pracy. Szczególnie istotne dla niniejszej rozprawy są informacje dotyczące wpisywania obywateli polskich na niemiecką listę narodowościową na anektowanych przez Niemcy terenach II RP. Doktorant wykazał, że niemiecka polityka w tym względzie była skrupulatną polityką germanizacyjną, przedstawił jej kryteria, zasięg i efekty w odniesieniu do Kraju Warty oraz Okręgów Rzeszy Gdańsk-Prusy Zachodnie i Górny Śląsk.

Czwarty rozdział rozprawy ma teoretyczny charakter, jego treść nie do końca jest zbieżna ze sformułowanym w tytule problemem („Przebieg procesu pozbawiania obywatelstwa”), dotyczy prawnych, organizacyjnych i instytucjonalnych uwarunkowań weryfikacji narodowościowej w powojennej Polsce, w tym w Wielkopolsce. Taką opinię łągodzi jednak to, że Autor poprawnie przeprowadził analizę i interpretację uregulowań prawnych obowiązujących w postępowaniu o odstępstwo od polskiej narodowości. Wskazał najważniejsze spośród tych uregulowań i dokonał rozróżnienia, gdy chodzi o czynną kolaborację z niemieckim okupantem od działalności polskich obywateli, którzy zgłosili akces do DVL. Doktorant podaje za Krzysztofem Strykowskiem, że w Wielkopolsce wpis na listę był dobrowolny i trudniejszy niż w innych polskich terenach wcielonych do Rzeszy lub przez nią okupowanych. W kategorii III i IV w Wielkopolsce na liście znalazło się 82 tys. osób, a osoby

nie wciągnięte na listę nie poniosły konsekwencji prawnych w postępowaniu weryfikacyjnym, nawet gdy same ubiegały się o taki wpis.

Mgr Jakub Józefiak wykazał, że głównymi organami państwa zajmującymi się weryfikacją narodowościową były Powiatowe Urzędy Bezpieczeństwa, Starosta Powiatowy, Gminne i Miejskie Rady Narodowe oraz Prokuratura i Sądy Okręgowe. Każdy z tych organów działał w ramach swoich kompetencji. Prawo do wszczęcia postępowania o pozbawienie polskiego obywatelstwa miały powiatowe, miejskie i wojewódzkie urzędy bezpieczeństwa publicznego. Doktorant popranie przedstawił mechanizm postępowania przygotowawczego do weryfikacji, wskazał wymagane informacje i dokumenty, które należało zgromadzić i zamieścić we wniosku do starosty powiatowego o pozbawienie obywatelstwa polskiego określonej osoby. Ten podejmował stosowną decyzję stosując przepisy prawa administracyjnego, przy czym przed podjęciem decyzji mógł skorzystać jeszcze z opinii odpowiedniej rady narodowej. Od decyzji starosty zainteresowanemu przysługiwało prawo odwołania się do stosownego sądu okręgowego. Doktorant wykazał też, że oprócz standardowej, wskazanej powyżej procedury weryfikacyjnej, wszczęcie postępowania o jej przeprowadzenie mogło nastąpić z inicjatywy osoby zainteresowanej weryfikacją a od 1948 r. także z inicjatywy Komisji Międzyministerialnej. Opracował też i zamieścił w rozprawie schematy przebiegu postępowania weryfikacyjnego w każdym z tych trzech przypadków. Podsumowaniem rozważań Autora na temat uwarunkowań weryfikacji narodowościowej po II wojnie światowej w Polsce jest przedstawienie skutków pozbawienia określonej osoby polskiego obywatelstwa. Były one stosunkowo restrykcyjne i to nie tylko dla negatywnie zweryfikowanej osoby, ale także dla członków jego rodziny.

Ostatni rozdział rozprawy uważam za najważniejszy i najciekawszy. Sam Doktorant ocenił, że podjął w nim próbę wskazania i zinterpretowania przesłanek decydujących o niemieckiej odrębności narodowej polskich obywateli. M.in. zbadał akta 3788 osób weryfikowanych w Wielkopolsce (około 3 % ogółu osób pozbawionych obywatelstwa polskiego) pod kątem ich cech, postawy w latach okupacji i związków z narodem polskim i niemieckim co w ostatecznym rozrachunku decydowało o wyłączeniu bądź nie ze społeczeństwa polskiego. Doktorant ma rację, że precyzyjne ustalenie statystyki osób pozbawionych polskiego obywatelstwa w województwie poznańskim nie jest łatwe m.in. ze względu na powojenne migracje ludności i to zarówno wewnątrz Polski, jak też ucieczkę Niemców przed zbliżającym się frontem i wysiedlenia ludności niemieckiej do stref okupacyjnych w Niemczech. Doktorant podał w tym względzie kilka nieco różnych wielkości pochodzących m.in. z opracowań Krzysztofa Strykowskiego i Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu. Nie podał jednak czy obejmują one też Ziemię Lubuską należącą administracyjnie do 1950 r. do województwa poznańskiego.

Mgr Jakub Józefiak w swoich badaniach skupił się na analizie kilku przesłanek decydujących o wyniku weryfikacji m.in. obywatelstwie, wyznaniu, języku, członkostwie w niemieckich organizacjach, pochodzeniu, wpisowi na DVL i postawie wobec Polaków. Jego

dogłębione badania nad tymi zagadnieniami objęły siedem wielkopolskich powiatów: leszczyński, wągrowiecki, szamotulski, międzychodzki, kościański, wolsztyński i średzki. W przypadku pozostałych powiatów Wielkopolski akta postępowań weryfikacyjnych nie zachowały się. Analiza dokumentów weryfikacyjnych pozwoliła Doktoratowi na interesujące i nowe wnioski związane z tym zagadnieniem. Stanowi to Jego wkład do badań nad najnowszą historią Polski, w tym przypadku dotyczących weryfikacji narodowościowej w Wielkopolsce. Trudno jest w tym miejscu wymieniać wszystkie ustalenia Autora, zrobi to na pewno sam podczas obrony rozprawy doktorskiej, ale na kilka wątków warto zwrócić uwagę. Zgromadzone dokumenty weryfikacyjne miały w Jego ocenie różną wartość, część była przygotowana dokładnie i rzetelnie, część natomiast zawierała luki i to nawet formalne. Stąd też zdarzały się przypadki, że obywatelstwa polskiego pozbawiono osoby, które go nie posiadały. Nie we wszystkich powiatach w jednakowy sposób osoby prowadzące postępowanie w sprawach o pozbawienie obywatelstwa polskiego potraktowały wyznaczenie. Wyjątkowo dokładnie przynależność religijną ustalano w powiatach leszczyńskim, wągrowieckim i szamotulskim, mniej precyzyjnie w powiatach międzychodzkiem, kościańskim i średzkim, zupełnie marginalnie w powiecie wolsztyńskim. Sporo problemów w postępowaniu weryfikacyjnym sprawiało ustalenie języka jaki znali i jakim posługiwali się objęci weryfikacją. Wyniki badań Doktoranta w tym względzie są nowe i warto je kontynuować wskazują, że nie zawsze dało się określić jakim językiem posługiwała się każda z osób pozbawionych polskiego obywatelstwa. A dotyczyło to przecież jednego z najważniejszych i podstawowych kryteriów weryfikacji. I tu dostrzegam ważny argument na rzecz akceptacji wyników badań podjętych przez mgr. Jakuba Józefiaka. Podjął się trudnego zadania bo jak wykazał zbudowanie obiektywnego obrazu weryfikowanej ludności nie jest proste, łatwe i do końca mierzalne. Podobnie jak z językiem było też określenie zaangażowania się w życie publiczne, w tym przynależność do organizacji prohitlerowskich. Z ustaleń Doktoranta wynika, że większość spośród nich wykazywała w tym zakresie małą aktywność, a odsetek osób nie należących do żadnej organizacji wynosił 70-80 % wszystkich pozbawionych polskiego obywatelstwa. Interesujący jest też wniosek sformułowany przez Doktoranta na podstawie analizy źródeł związanych z weryfikacją w siedmiu powiatach Wielkopolski w związku z wpisem na DVL. Wnioskuje, że zachowane dokumenty wskazują, że zarzut przynależności do DVL nie był najważniejszym argumentem za pozbawieniem danej osoby obywatelstwa, decydującym czynnikiem była postawa w czasie okupacji.

V. Uwagi końcowe i konkluzja.

W całej treści rozprawy nie dostrzegłem poważniejszych błędów merytorycznych. Rozprawa, wzięwszy pod uwagę zachowane i dostępne dziś dokumenty i źródła archiwalne, w odpowiednim stopniu wyczerpuje podjęty problem badawczy, a najważniejsze z punktu widzenia tematu pracy kwestie dotyczące weryfikacji narodowościowej w Wielkopolsce w latach 1945-1950 zostały zrealizowane. Dotyczy to przede wszystkim siedmiu wymienionych powiatów, z których zachowały się dokumenty z postępowania weryfikacyjnego. Stanowi to

postęp w stosunku do dotychczasowego stanu badań na ten temat. Praca mgr. Jakuba Józefiaka wnosi nowe ustalenia, informacje i interpretacje na temat weryfikacji narodowościowej w badanym regionie i jest pracą samodzielną. Po dogłębnej analizie treści rozprawy uważam, że odpowiada ona wymogom określonym w Ustawie z 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1668) i na tej podstawie wnoszę o dopuszczenie mgr. Jakuba Józefiaka do dalszych etapów ubiegania się o stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii.



prof. Czesław Osękowski

Zielona Góra 28.08.2024 r.

